

**EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYANING NAZARIY VA METODIK
ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Sulaymonova Saodat Yusubxonovna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori PHD

Namangan davlat universiteti

Telefon raqam: +99897 3748272 saodat@mail.com

Qayumova Dilafruz Dilmurod qizi

Namangan davlat universiteti

Pedagogika va Psixologiya yo'nalishi talabasi 3-kurs talabasi

Telefon raqam: +998913535003 dilafruzqayumova000@mail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ekologik ta'lim, ekologik tarbiya, ekologik ong, ekologik madaniyat, "Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi", yoshlarning ekologik savodxonligini oshirish, ekologik muammolar va ularni oldini olish, ekologik ta'lim va tarbiyani takomillashtirish haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Ekologik ta'lim, ekologik tarbiya, ekologiya, ekologik madaniyat, global, ekologik ong, ekologik ma'rifat, tabiiy muhit, ekologik bilim.

Keywords : Environmental education, environmental education, ecology, ecological culture, global, ecological consciousness, environmental awareness, natural environment, environmental knowledge.

Respublikamizda ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirish zaminida "Ta'lim to'g'risida" gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" mazmun mohiyatan asosi sifatida e'tirof etiladi. Yuqori malakali yuksak ma'naviyatni o'zida mujassam etgan raqobatbardosh mutaxassislar tayorlash va tarbiyalash har-bir davlatning asosiy vazifalaridan biridir.

Respublika hududlaridagi ekologik muammolar yechimiga ta'lim tizimini joriy qilish bilan hissa qo'shish o'sib kelayotgan yosh avlodning ekologik savodxonligini oshirish, ekologik ongi va ekologik madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish, ekologik ta'lim va tarbiya jarayonini samarali tashkil etish maqsadida 2019 yil 27 maydagi "O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish to'g'risida"gi VQ-434-sonli, 2019 yil 30 oktyabrdagi "2030 yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish to'g'risida"gi PF-5863-sonli, Kontsepsiyalar va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlar belgilab qo'yildi. Ushbu qarorga muvofiq uzluksiz ta'lim tizimida ekologik ta'limni rivojlantirishning asosiy tamoyillarini belgilash, ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga izchillik bilan bosqichma-bosqich tatbiq qilish va shu asosda ekologik ta'limning yangi bosqichga ko'tarish;

Ta'lim dasturlarini mavjud ekologik muammolar va ularni bartaraf etish vazifalaridan kelib chiqib takomillashtirish;

Ta'lim oluvchilarning e'tiborini umumbashariy ekologik muammolarga qaratish orqali ularning ona tabiatning qayta tiklanmaydigan manbalarini saqlab qolish va ulardan oqilona foydalanish borasidagi mas'uliyatini kuchaytirish; Ekologik ta'limning samarali shakllari va usullarini ishlab chiqish hamda joriy etish; Ekologik ta'lim sifatini, kadrlar tayyorlash tizimi samaradorligini hamda barqaror rivojlanish kafolatlarini va ustuvorligini ta'minlovchi normativ-huquqiy, moddiy-texnika va axborot bazasini yaratish; Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish sohasidagi vakolatli davlat organlari va ta'lim sohasining o'zaro manfaatli hamkorligini rivojlantirishra qaratilgan vazifalar yuzasidan qator ishlar amalga oshirib kelinmoqda.

Qarorda ekologik muammolar global ahamiyatga ega ekanligi inobatga olinib atrof muhit muhofazasi, ekologik madaniyat ekologik ta'lim tarbiya, ekologik ma'rifat masalalariga alohida e'tibor berilgan. Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida ekologik ong, ekologik tarbiya, ekologik madaniyat, global ekologik muammolarni bartaraf etish, tabiiy muhitni qayta tiklash uchun umummilliy tadbirlar o'tkazish ko'zda tutilgan. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va umumiy o'rta ta'lim maktablari, o'rta maxsus, professional ta'lim tizimi, oliy ta'lim tizimi, oliy ta'limdan keyingi ta'lim tizimi, Kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish bosqichlarida ekologik ta'lim tizimini takomillashtirish, maktabdan tashqari ta'lim tizimida ekologik ta'limni takomillashtirish tizimli ko'zda tutilgan. Mazkur ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyadan kutilayotgan natijalar; ekologik ta'lim tarbiya jarayonini tizimli tashkil etish ,yoshlar orasida ekologik bilim va madaniyatni targ'ib qilish, ekologiya soxasini ilg'or innovatsion texnologiyalarni jalb etgan holda yanada takomillashtirish, yoshlarni Ona tabiatni sevish va uni ko'z qorachig'idek asrashga qaratilgan bilim va ko'nikmalarini oshirish uchun metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Konsepsiyaning amalga oshirilishi Vatanimiz tabiati, ekotizimlari, atrof muhitni izdan chiqishdan asrashga xizmat qiladi hamda aholi barcha qatlamlarining ekologik madaniyatini oshirishga hissa qo'shadi. [1]

Ekologiya o'zi nima? Ekologiya so'zini eshtishimiz bilan ko'z oldimizga ko'chalarni toza tutish, suvlarni muhofaza qilish, havoni ifloslanishdan saqlashgina kelmaydi. Ekologiya – hozirgi zamonning keng miqyosdagi keskin ijtimoiy muammolaridan biridir. Ekologik muammolarni hal etish barcha xalqlarning manfaatlariga mos bo'lib, sivilizatsiyaning hozirgi kuni va kelajagi ko'p jihatdan shu muammo yechimiga bog'liqdir. Ekologiya- hayot jarayonlarini, insonning atrof-muhiti muammolarini o'ziga xos uslublarda tadqiq qiladigan mustaqil fandır. Ekologiya “Tabiiy uyimiz”ni o'rganish, boshqacha qilib aytganda ekologiya organizmlarning “yashash joyi” to'g'risidagi fan bo'lib, unda asosiy e'tibor organizmlarning o'zaro va tashqi muhit orasidagi bog'lanishlar xarakteriga qaratiladi.[2]

Hozirgi zamon ekologiyasi siyosiy, iqtisodiy, huquqiy organlar, psixologiya, pedagogika, va ma'naviyat bilan chambarchas aloqada bo'lib insonning tashqi muhit bilan o'zaro aloqasi va bu boradagi muammolarini o'rganib boradi. Bugungi kunda jamiyat ongiga ekologik madaniyatni singdirish zarur, ekologik ongni ekologik ta'lim va tarbiya inson hayot tarzini va manaviyatini o'zgartirish zarur.

Ekologik ta'lim-tarbiyaga oid tushunchalarni ijtimoiy tomondan quyidagicha izohlash mumkin. Ekologik ta'lim - ekologik tarbiya o'zi nima?

Ekologik ta'lim – kishini hayotga, jumladan mehnatga tayyorlashning tizimlashgan, muddatli, rasmiy, tegishli ekologik bilim, ko'nikma va malaka berish vositasidir.

Ekologik tarbiya – kishini yuksak ekologik ma'naviyatli va ma'rifatli shaxs etib tayyorlash vositasidir. Tabiat bilan doimiy muloqotda bo'lish insoning axloqiy rivojlanishining zaruriy shartidir.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev raisligida shu yilning 2-fevral kuni chiqindilar bilan ishlash tizimi va ekologik holatni yaxshilash, “Yashil makon” umummilliy loyihasini amalga oshirish borasida dolzarb vazifalar yuzasidan videosektor yig'ilishi o'tkazildi. Davlatimiz rahbari jamoatchilikka murojatlarida: XXI asrda ekologiya bilan bo'g'liq muammolar birinchi darajali muammo sifatida kun tartibiga chiqmoqda. Avlodlarimiz bizdan keyin ham munosib tabiiy muhitda yashashi kerak. Buning uchun biz tabiatga e'tibor berishimiz, faqat bugunni emas, yaqin va uzoq kelalajakni o'ylab ish tutishimiz zarurdir deb yoshlar oldiga kata vazifa qo'ydilar.

- “Yashil makon” umummilliy loyihasi bir yillik tadbir emas. Uning doirasida kelgusi besh yilda 1milliard tup daraxt ko'chatini ekishni maqsad qilganmiz. Bu umummilliy harakatning natijasi har bir mahallada ko'rinishi kerak, bu savobli ishni havas bilan qilish kerak,- dedi davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev. [4]

Markur mavzu yuzasidan olib borgan izlanishlar natijasidan shunday xulosa qilish mumkinki: tabiatdagi barcha o'zgarishlarning sababchisi inson ekan demak, uning yaxshilashga, asrab avaylashga ham u ma'sulligini o'quv mashg'ulotlarida zamonaviy ekologik ta'limga asoslangan holda rivojlantirish lozim. Bunda o'sib kelayotgan kelajak avlodga ekologik ong va madaniyatni shakllantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida 2019-yil 27-maydagi 434-son qarori <https://lex.uz/docs/-4354743#-4358134>
2. X.T.Tursunov, T,U,Rahimova ekologiya o'quv qo'llanma “Chinor ENK” ekologik nashriyot kompaniyasi Toshkent-2006 (12-15bet)

3. Ekologiya O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi darslik Dilorom Yormatova (14-20bet) Toshkent-2012.
4. Prezident Shavkat Mirziyoyev chiqindilar bilan qayta ishlash tizimi va ekologik holatni yaxshilash, "Yashil makon" umummilliy loyihasini amalga oshirish borasidagi videoselektor yig'ilishidagi nutqi
<https://president.uz/uz/lists/view/4955>
5. THE IMPORTANCE OF USING GAME TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF EDUCATION A.O Kamalova Экономика и социум 82 (№ 3 (82)), 12-14